

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Mens D. Thomæ aperitur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

ARTICULUS II.

An voluntas non solum moraliter, sed etiam physice moveatur à Deo?

23. Sicut secretissima est operatio gratiæ, ac soli Sejus largitori cognita, ita & modus quo voluntatem nostram movet, obscurissimus, & humanæ mentis aciem transcendens; ut satis indicat Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 21. dicens quod sicut spiritus creatus movet corpus, ita spiritus creator movet spiritum creatum; & postea subdens, quod si velimus intelligere quomodo Deus moveat spiritum, oportet antea cognoscere quomodo spiritus moveat corpus: quod si intelligere non possumus, non tamen negamus. Quapropter luce Angelici Præceptoris nobis, si unquam aliàs, certè in præsentia, difficillimam, obscurissimamq; questionem resoluturis, maxime opus est. Eam ut accipiamus, acceptamq; lectori seriemur:

24. Notandum est primò ex qu. 22. de verit. art. 9. quod cum actus voluntatis sit quasi medius inter potentiam & objectum, immutatio actus voluntatis potest considerari vel ex parte ipsius voluntatis, vel ex parte objecti. Unde duplex potest dari motio voluntatis; una moralis & objectiva, se tenens ex parte intellectus, & nihil reale & physicum ponens in voluntate, sed solum extrinsecè, per manifestationem bonitatis quæ est in objecto, eam alliciens & invitans; quam explicat Augustinus exemplo ovis, quæ ostensione rami viridis trahitur, & trahitur. *Trahit illam; nuce puero demonstrantur, & trahitur.* Une Virgilius Ecloga 2. metro 65.

Tract.
26. in
Joan.

Trahit sua quemque voluptas.

idque ex animalium exemplis probat, dicens:

Torra leana lupum sequitur, lupus ipse capellam.

Alia se tenet ex parte voluntatis, & eam intrinsecè immutat, & applicat ad volendum illud objectum, quo sua bonitate & convenientia eam allicit: unde ista spectat ad genus causæ efficientis, & realis ac physica, seu effectiva & applicativa appellatur; illa verò ad genus causæ finalis, & metaphorica seu objectiva dici solet; finis enim cum non agat actione propria, sed metaphorica, alliciendo voluntatem ad sui amorem, improprie tantum & metaphorice movere dicitur. Una certò & infallibiliter inducit effectum ad quem movet: altera verò sua vi & natura, non est efficax & infallibilis; quia in hoc statu nullum objectum creatum, quantumcumq; bonitate præditum, imò nec ipse Deus, ut cognoscitur à nobis obscure per fidem, potest ex vi sua efficaciter & infallibiliter determinare voluntatè ad sui amorem, ut infra patebit. Motio deniq; physica, cum sit applicativa voluntatis, ejus consensum & determinationem causat & prævenit: moralis verò ipsum à voluntate petit & expectat: illumque, ut ita dicam, ab ea emendicat, & veluti precariò obtinet.

25. Notandum secundò ex eodem D. Thomæ hic qu. 9. art. 6. 1. p. qu. 105. art. 5. & alijs locis infra referendis, quod operari in voluntatem per modum objecti, omnibus commune est, tam Deo, quam creaturis; utraq; enim bonitas, sive

A divina, sive creata, potest movere & allicere voluntatem ad sui amorem & prosecutionem: sed hoc speciale privilegium Deus habet supra creaturas, quòd nulla creatura, quantumvis perfecta, potest intra finem voluntatis illabi, & ut ita loquar, libertatis officinam intrare, nec consequenter ipsam physice & efficienter immutare, ac applicare ad volendum; quia voluntas, ratione sui dominij & libertatis, superior est, & independens ab omnibus creaturis in sua volitione & determinatione. Et hac ratione ostendimus in tractatu de Angelis, illos non posse naturaliter cognoscere cogitationes cordium, quia illa clauduntur intra scrinium nostri cordis & peccatoris, quòd nulla creatura, etiam Angelica, potest invitare voluntate intrare. Omnes ergo creaturæ solum ad voluntatis portam & vestibulum, id est ad fores intellectus excubare possunt, ut ipsam inde sollicitent, eam tamen ingredi non valent, nisi pessulum ostij sui aperiat. Imò & ipse Deus, per modum objecti propositus, sic etiam ingredi debet voluntatem. Veruntamen ut prima causa efficiens, & ut author ac primum principium ipsius, potest in eam illabi, & intra ipsam operari, ac libertatis officinam intrare, juxta illud Ezech. 44. *Porta hac clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam.* Quæritur ergo, utrum Deus moveat & determinet voluntatem, non solum primo modo, motione scilicet morali & metaphorica, se tenente ex parte objecti, sed etiam secundo; ita ut non solum ostendat ei bonitatem objecti, & ad illud amandum ipsam invitet & sollicitet, verum etiam eam physice immuret, & applicet ad volendum illud objectum, quòd sua bonitate & convenientia eam allicit.

Notandum tertio, idem esse, Deum primo vere voluntatem, ac eam movere: quia ut ait Aristoteles 4. Metaph. textu 23. *Movens naturè prius est moto: vel ut loquitur S. Doctor 3. contra gent. cap. 149. Motio moventis præcedit motum mobilis ratione & causà,* id est, prioritate rationis & causalitatis. Unde si probemus Deum physice movere voluntatem ad agendum, eo ipso ostendimus ipsum eam physice præmovere.

§. I.

Mens D. Thomæ aperitur.

Licet autoritas D. Thomæ apud sapientes & doctos maxima sit, in hac tamen questione tanti ponderis est, ut Clemens VIII. & Paulus V. hujus opinionionis examen ad mentem & doctrinam Divi Thomæ, tanquam ad hydium lapidem, referendum esse consueverint. Quapropter præsertim rationes Theologicas in favorem nostræ sententiæ expendamus, operæ pretium est; hujus Sancti Doctoris mentem aperire, & multipliciter demonstrare, ipsum pluribus in locis a patre nostræ favere sententiæ.

Dico igitur, juxta D. Thomæ, Deum non solum moraliter, sed etiam physice præmovere voluntatem creatam ad operandum.

Probatum primò ratione generali: D. Thomæ varijs in locis, ut 1. p. quæst. 105. art. 5. & 1. 2. quæst. 109. art. 1. & tertio contra gent. cap. 70. & quæst. 3. de potentia art. 7. docet Deum omnes causas (sub quibus voluntas creata habet dubie comprehenditur) ad suas operationes movere & applicare; quod de motione morali

non explicari nequit (cùm causæ naturales, ut pote rationis expertes, illius capaces non sint) sed solum de motione physica: At qui per talem motionem & applicationem, neq; collatio virtutis activæ, neq; concursus simultaneus possunt intelligi: Ergo ibi D. Thomas concursum præviuum, seu physicam præmotionem admittit. Major patet ex locis citatis. Minor etiam quoad primam partem evidens est; cùm D. Thomas ibidem expressè distinguit motionem & applicationem à collatione virtutis operativæ, dicens loco citato de potentia: *Deus est causa actionis cujuslibet, in quantum dat virtutem agendi, & quantum conservat eam, & in quantum applicat eam.* Item ibidem subdit: *Tertio modo dicitur quod res esse causa actionis alterius, in quantum eam movet ad agendum, in quo non intelligitur collatio aut conservatio virtutis activæ, sed applicatio virtutis ad actionem: sicut homo est causa incisionis cultelli, ex hoc ipso quod applicat acumen cultelli ad incidendum, movendo ipsum.* Ergo D. Thomas nomine motionis, quam Deo attribuit respectu omnium causarum secundarum, non intelligit collationem aut conservacionem virtutis activæ illis inditæ. Unde infra quæst. 109. art. 1. sic ait: *Actio intellectus & cujuslibet, entis creati dependet à Deo quantum ad duo: uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem sive formam per quam agit: alio modo, in quantum ab ipso movetur ad agendum.*

Quod autem de concursu simultaneo explicari non possit (ut illum interpretantur Suarez libro 3. de auxilijs cap. 38. Petrus à S. Joseph in opusculo quod D. Thomæ defensionem appellat disput. 2. sect. 3. & plures alij Recentiores) multipliciter demonstrari potest. Primò quidem quia, ut notabili tertio ostendimus, motio movens, juxta D. Thomam, est prior motu mobilis naturæ & causalitate: Sed concursus simultaneus non est prior causalitate & naturâ operatione causæ secundæ, aliàs non esset simultaneus, sed præviuus: Ergo non potest dici motio causæ secundæ. Unde egregie P. Nicolai 1. 2. quæst. 109. in scholijs ad art. 1. *Quam sponte cogit esse oportet qui physicam præmotionem S. Thomam non vident agnovisse! Quid enim est movere ad agendum, nisi omnino præmovere? Quomodo ad agendum quo movet, nisi de non agente faciat agens? Facit ut movet de non agente agens, nisi prius in illud agat, aut præveniat ejus motum? An prævenire motum ejus ut agat, vel facere ut moveatur ad agendum, non est physicè præmovere? id est efficienter ac realiter.*

Secundò, D. Thomas loco citato de potentia in resp. ad 3. ait: *In operatione quâ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura:* Sed quando Deus simul concurrat cum causis naturalibus ad earum operationes & effectus, operatur natura, ut patet: Ergo per talem concursum Deus illum non movet, sed solum per concursum præviuum, in ordine ad quem natura merè passive se habet.

Tertio, Idem S. Doctor ibidem in resp. ad 7. sic habet: *Id quod à Deo fit in re naturali quò actuata agat, est ut intentio sola habens esse quoddam incompletum, per modum quò colores sunt in aëre (in esse scilicet intentionali, ratione specierum quæ illas representant) & virtus artis in instrumento operario: Sed hæc verificari nequeunt de concursu simultaneo, ille enim non est vis quædam agens & transiens, nec habet esse diminutum, incompletum, intentionale, ac simile illi*

A quod habent species colorum in aëre existentes? ut manifestum est; cùm talis concursus sit ipsa met actio causæ secundæ, prout dependet à Deo simul influente & operante: Ergo idem quod prius.

Quartò, D. Thomas 1. p. quæst. 105. art. 2. ad 1. ait: *Deus movendo creaturas, tangit eas secundum virtuales contactum: Sed per concursum simultaneum Deus non tangit causas secundas contactu virtuali; cùm per talem concursum nihil reale ipsis imprimat, sed solum cum eis agat: Ergo per motionem, quâ Deus movet creaturas, D. Thomas non intellexit concursum simultaneum, sed præviuum, per quem agit in causas secundas, & virtutem aliquam fluentem & transeuntem ipsis imprimat. Unde ibidem quæst. 103. art. 8. dicit quod *omnis inclinatio alicujus rei, vel naturalis, vel voluntaria, nihil aliud est quàm quædam impressio à primo movente: sicut inclinatio sagittæ ad signum determinatum, nihil aliud est, quàm quædam impressio à sagittante. Et quæst. 22. de veritate. art. 8. Sicut omnis actio naturalis est à Deo, ita omnis actio voluntaria, in quantum est actio, non solum est à voluntate ut immediate agente, sed à Deo ut primo agente, qui vehementius imprimit.**

Quintò, Quando duæ causæ simul influunt in eundem effectum, per talem concursum una non dicitur movere & applicare aliam ad agendum, sed eam duntaxat adjuvare: v. g. quando duo trahunt eundem currum, unus non dicitur movere alium, sed uterque dicitur movere currum: Ergo similiter cùm Deus simul cum causa secundâ eandem producat actionem, & effectum, non dicitur causam secundam movere, sed juvare.

Sextò, Juxta Divum Thomam opusc. 3. cap. 130. *Oportet quod Deus culibet agenti adsit interius, quasi in ipso agens, dum ipsum ad agendum movet: At per concursum simultaneum Deus non agit in causas secundas, sed solum cum ipsis operatur, præsertim quando actio causæ secundæ est transiens; hæc enim, juxta communem sententiam, non recipitur in agente, sed in passivo: Ergo per concursum simultaneum Deus non movet causas secundas ad agendum.*

Dices primò cum Suare, Deum non movere causas secundas ad agendum per concursum simultaneum de facto exhibitum, & in actu secundo consideratum, quia talis concursus nihil aliud est quàm ipsa operatio causæ secundæ, prout est à Deo simul influente; eas tamen movere & applicare per concursum simultaneum in actu primo consideratum, seu per decretum, quo statuit simul cum causis secundis ad operandum concurrere.

Sed contra: Movere causam secundam est eam intrinsicè immutare, cùm motus sit essentialiter mutatio: Sed per decretum concurrenti cum causis secundis, Deus eas intrinsicè non mutat; cùm nihil in eis producat, sed solum statuat cum eis concurrere, ut docent Adversarij: Ergo per tale decretum eas non movet.

Adde quod, juxta D. Thomam supra relatam, id quo Deus movet causas ad agendum, est ut intentio sola, habens quoddam esse incompletum &c. At hæc verificari nequeunt de decreto concurrenti cum causis secundis, ut patet: Ergo hæc solutio apertissimè menti Divi Thomæ contradicit.

Dices secundò cum eodem Authore, & alijs

Recen-

Recentioribus: Si D. Thomas nomine motionis & applicationis, quam Deo tribuit respectu causarum secundarum, non intellexisset concursum simultaneum, ipsum ignorasset, aut omisisset, cum nullibi faciat illius mentionem: At hoc sine gravi S. Doctoris injuria dici nequit: Ergo per talem motionem & applicationem intellexit concursum simultaneum.

37. Sed hoc etiam frivolum est, & facile potest confutari. Primum, quia falsum est, D. Thomam nullibi fecisse expressam concursus simultanei mentionem: nam loco citato de potentia in resp. ad 3. sic ait: *In operatione quâ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura, sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divine.* Quibus verbis expressè distinguit in Deo duplicem concursum; unum qui est à solo Deo, ipsâ naturâ non operante, qui proinde prævius est, & operationem causâ secundâ prioritate saltem naturâ antecedens: alterum qui identificatur cum prædictâ operatione, & hic est concursus simultaneus, qui est ipsamet operatio causâ secundâ, prout à Deo simul influente dependet. Unde subdit ibidem in resp. ad 4. quod *tam Deus quàm natura immediatè operantur, licet ordinentur secundum prius & posterius.* Item 1. p. q. 105. art. 5. postquam in corpore articuli docuit Deum movere res ad operandum, applicando earum formas & virtutes (quibus verbis, ut supra ostendimus, concursum prævium significavit) postea in resp. ad 2. clarè expressit concursum simultaneum, dicens: *Vna actio non procedit à duobus agentibus unius ordinis, sed nihil prohibet quin una & eadem actio procedat à primo & secundo agente:* Ergo D. Thomas expressè meminit concursus simultanei.

38. Deinde: Esto locis citatis illum clarè & distinctè non expresserit, quia ibi explicabat modos quibus Deus est causa actionis causâ secundâ, quatenus ab ipsa emanat & egreditur; hinc tamen non licet inferre quod ipsum ignoraverit, aut omiserit: nam dici potest ipsum nomine motionis & applicationis, omnem actualem Dei concursum cum causis secundis, sive prævium, sive simultaneum, comprehendisse; quia cum illi duo concursus existant in eodem instanti, & habeant indissolubilem inter se connexionem, unusq; ordinem dicat ad alium, prævius scilicet ad simultaneum, se habent per modum unius, juxta illud commune axioma desumptum ex Philosopho 3. topic. cap. 2. *Vbi est unum propter aliud, ibi est unum tantum:* unde & unico nomine exprimi possunt, & sub vocabulo motionis & applicationis comprehendi.

§. II.

Celebre ejusdem Doctoris Angelici testimonium adducitur.

39. PRÆTER tam clara & evidentia testimonia, quæ §. præcedenti adduximus, aliud habetur opusculo 1. (quod S. Doctor jussu Urbani IV. contra Græcorum errores edidit) ita evidens & expressum, ut videatur D. Thomam prævidisse futuram Thomistarum & Neotericorum sententiam, illamq; approbasse, hanc verò rejecisse. Explicans enim cap. 2. quomodo creatura creatori cooperetur, sic loquitur: *Sciendum quod aliquid dicitur cooperari alicui dupliciter: uno modo, quia operatur ad eundem effectum, sed per aliam virtutem; sicut minister domino, dum ejus præceptis*

obedit, & instrumentum artificis à quo movetur (Ecce expressam Thomistarum sententiam, cum exemplo prædeterminationis, cum moralis, cum physica: constat enim quod dominus quod dominus moraliter movet & determinat servum per sua præcepta; artifex verò prius naturâ physicè movet & determinat instrumentum, ipsum applicando ad opus, sicq; physicè movet ac prædeterminat) *Alio modo dicitur aliquis cooperari alicui, inquantum operatur eandem operationem cum ipso: sicut si diceretur de duobus portantibus idem pondus, vel de pluribus trahentibus navim, quod unus alteri cooperatur.* (Ecce expressam Molinæ, Suarez, & aliorum Recentiorum sententiam, cum ipsimet exemplis quibus utuntur, nempe duorum portantium idem pondus, vel de pluribus trahentibus navim.) *Secundum igitur primum modum (subdit S. Doctor) creatura potest dici creatori cooperari: secundo autem modo creatura creatori non cooperatur, sed solum tres persone (sanctissimæ Trinitatis) sibi invicem cooperantur, quia earum est operatio una: non autem ita quod qualibet earum partem virtutis possideat, per quam operatio completur, sicut accidit in multis trahentibus navim (sic enim cujuslibet virtus esset imperfecta) sed ita quod tota virtus ad operationem sufficiens est in qualibet trium personarum.* Quo nihil clarius pro Thomistis contra Recentiores afferri potest. Imò D. Thomas insinuat, istos attribuire creaturis id quod solis Sanctissimæ Trinitatis personis convenit. Eandem doctrinam expressè tradit D. Bonaventura in 2. dist. 34. qu. 1. ad 5. his verbis: *Non est intelligendum quod Deus cooperetur libero arbitrio, sicut cum duo ferunt lapidem, unus cooperatur alteri: sed quia Deus est intimè agens in omni actione, & intimus est ipsi potentia operanti; ita quod potentia ipsa in nihil exit quod non sit ab ipso.*

Ex his patet quanta fides adhibenda sit F. liensi, dum ait se summa cum diligentia & attentione evoluisse omnia D. Thomæ opera, & nullibi physicam prædeterminationem invenisse: incipit enim suum librum ab opusculo D. Thomæ, & tamen nequidem verbum habet de autoritate jam adducta. Certè aut summa fuit ejus negligentia in legendo D. Thomam, dum omisit illud quod ejus oculis primitus occurrebat; aut quod verisimile est, autoritatem istius dissimulavit, quia profus insolubilem vidit. Et quod mirum est, incipit suum librum à testimonij desumptis ex opusculo nono, de quo dubitatur an sit D. Thomæ, adeoq; minusculis characteribus jussu Pij V. editum est; & superscribit aut dissimulavit testimonium ex opusculo primo depromptum, quod indubitanter ab omnibus ut legitimus S. Doctoris scetus suscipitur.

§. III.

Aliis testimoniis ejusdem D. Doctoris mens amplius declaratur.

TESTIMONIA præcedentibus paragraphis expressa, generalia sunt, & probant Deum omnes causas secundas, sive naturales, sive liberas, ad agendum physicè pramovere, juxta principia doctrinæ D. Thomæ. Verum alia insuper expendenda sunt, quibus specialiter ostendatur, eundem S. Doctorem utrumq; genus motionis, tam physica quam moralis, in Deo respectu voluntatis creatæ admittere, ut habet conclusio paragrapho primo statuta.

Præbat